

Г.О. АНДРОЩУК, канд. екон. наук, доцент
Л.І. РАБОТЯГОВА, провідний н. с.

ЄДИНИЙ ПАТЕНТНИЙ СУД ЄС: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Резюме. Існуюча в ЄС система розгляду патентно-правових спорів передбачає, що спори, які стосуються одного і того ж європейського патенту, можуть розглядатись паралельно в різних державах – членах ЄС. Щоб подібні недоліки не могли негативно впливати на прозорість і функціонування ринку, прийнято рішення ввести єдиний патент ЄС і створити Єдиний патентний суд ЄС. Необхідний пакет документів (“патентний пакет”), покликаний здійснити найбільш істотні зміни в правовому регулюванні охорони та захисту винаходів у ЄС за останні 40 років. У статті розглянуто роль і місце Єдиного патентного суду (UPC) в патентній системі ЄС. Проаналізовано організаційні та економіко-правові аспекти створення та функціонування спеціалізованого патентного суду з виключною юрисдикцією для судових процесів, пов’язаних із європейськими і єдиними патентами ЄС: структуру суду; склад суддів; мову процесів; фінансову діяльність; організаційні та процедурні положення; судові витрати і збори. Підкреслюється, що економічний фактор є ключовим у забезпеченні ефективного існування патентної системи ЄС. Досвід створення Єдиного патентного суду буде цікавим Україні, яка обрала шлях зі створення спеціалізованого суду в сфері інтелектуальної власності, адже приблизно п’ята частина Угоди про Асоціацію з ЄС стосується уніфікації законодавства України та ЄС щодо інтелектуальної власності.

Ключові слова: європейський патент, єдиний патент ЄС, єдиний патентний суд, економічний фактор, патентна система ЄС, патентні спори, судові витрати і збори.

ВСТУП

Світові глобалізаційні процеси сприяли зростанню обсягів міжнародної торгівлі. Її результатом стало значне збільшення масиву патентних заявок за рахунок компаній, зокрема з країн, що різко активізували патентну діяльність. Згідно з доповіддю WOIB (World Intellectual Property Indicators 2018) за кількістю отриманих заявок на винаходи наступні місця після відомства інтелектуальної власності Китаю займають відомства США (606 956 заявок), Японії (318 479 заявок), Республіки Корея (204 775 заявок) і Європейське патентне відомство (ЄПВ, 166 585 заявок). На п’ять провідних за кількістю заявок відомств доводиться 84,5% від усіх поданих у світі заявок. Серед них найвищі темпи зростання числа заявок зафіксовані у відомстві Китаю (+ 14,2%) і ЄПВ (+ 4,5%). У країнах — членах ЄС, де частка інновацій у доданій вартості готової продукції традиційно висока, питанням патентної охорони приділяється особлива увага. Основними міжнародно-правовими документами у цій сфері є Паризька конвенція з охорони промислової власності 1883 р. і Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) СОТ. Більшість нормативних актів у сфері охорони промислової власності на національному рівні в різних країнах — членах ЄС мають відносно схожу структуру. Вони переважно датуються 70–90-ми роками ХХ століття.

Тому для збереження лідируючих позицій у технологічній сфері в ЄС постійно робляться спроби уніфікувати, здешевити і спростити процедуру реєстрації патентів, а також вирішення патентних спорів. Європейська патентна система неодноразово критикувалася під час публічних слухань. Нині система є своєрідним податком на інноваційну діяльність. Валідація патенту в 13 країнах становить приблизно 13000 євро, в США, для порівняння — 1800 євро. При цьому в США така сума зборів покриває територію всіх штатів. Витрати на підтримання чинності патенту в ЄС у шість разів вищі, ніж у США чи Японії.

Зараз підтримувати чинність патенту потрібно у кожній країні, в якій патент валідований. Звичайно, це досить великі й не завжди виправдані щорічні витрати власника патенту. За статистикою в середньому патент ЄПВ валідований в шести країнах, проте після п’яти років тільки 60% патентів є чинними, після 10 років — 45%, а після 15 років — 25%. Лише близько 6% виданих патентів підтримуються протягом усіх 20 років.

З моменту підписання Римського договору, яким було започатковано створення спільного ринку для забезпечення вільного руху товарів, капіталу і послуг у Європі, пройшло більше 40 років. Але відсутність єдиної патентної системи до цього часу не давала можливості реалізувати

його основний девіз — *єдиний ринок, єдина валюта, єдиний патент*.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Наразі винаходи в Європі охороняються національними патентами, що видаються відповідно до національних законів із промислової власності кожної з країн — учасниць ЄС, і європейськими патентами, виданими Європейським патентним відомством (далі — ЄПВ) відповідно до Європейської патентної конвенції (далі — ЄПК) за єдиною процедурою із зазначенням країн, у яких патентоволоділець бажає отримати правову охорону. Виданий європейський патент перетворюється у зв'язку національних патентів, дія, обсяг і захист прав, способи використання яких регламентується національним законодавством кожної країни. Наприклад, патент може бути визнаний недійсним у Франції, припинити дію у Великій Британії і продовжувати діяти у Німеччині.

Крім того, в ЄС не існує єдиної системи вирішення патентно-правових спорів щодо європейських патентів. Це ускладнює ефективне використання патентів у межах єдиного ринку, в якому товари і послуги переміщуються вільно. Так спори про анулювання патенту можуть розглядатися судом держави — члена ЄС відповідно до національного законодавства і ЄПВ в адміністративному порядку, якщо заперечення проти видачі європейського патенту було подано протягом дев'яти місяців після його видачі.

Наявність таких паралельних процесів обумовлено досить тривалими термінами розгляду заперечень у ЄПВ, які в середньому можуть тривати від трьох до п'яти років. Ця процедура є дорогою — сума витрат становить від 6000 до 50000 євро, а у разі порушення паралельного національного судового процесу про анулювання патенту сума витрат збільшується більш ніж удвічі залежно від країни, до якої було подано позов. При цьому, зважаючи на те, що спори про анулювання патентів підпадають під національну юрисдикцію, неможливо анулювати німецький патент рішенням суду Данії, навіть якщо цей патент є частиною патентної “зв'язки” європейського патенту.

Варто зазначити також, що рішення, прийняті судами і ЄПВ, можуть мати різну юридичну силу. Наприклад, якщо ЄПВ прийнято рішення анулювати патент, національний суд відновити його вже не зможе. І навпаки, якщо національний суд не прийняв рішення про анулювання патенту, ЄПВ може його анулювати. Що стосується спорів про порушення патентних прав, то вони, зазвичай, мають міжнародний характер. Якщо порушення прав на європейський патент відбулось у кількох країнах, позов має бути поданий у кожну з країн,

у якій права володільця патенту були порушені. Це призводить до паралельних судових розглядів спору відповідно до національних юрисдикцій. При цьому вартість вирішення спорів у різних країнах значно різниться: від 50000–100000 євро у Франції чи Нідерландах до 150000–1500000 євро для аналогічної справи у Великій Британії. Відрізняються і терміни розгляду справи: від 12 місяців у Нідерландах до 24–36 в Бельгії і 27 в Італії, також можуть бути різними рішення судів, прийняті при розгляді одного і того самого спору [1].

Прикладом є недавні патентні спори компанії Samsung і Apple. У період з 2011 по 2013 рр. Samsung Electronics і Apple вели паралельно кілька судових спорів у різних юрисдикціях в ЄС, що призвело до прийняття різних рішень і різних розмірів компенсацій. У серпні 2011 р. в Нідерландах Samsung заборонили реалізовувати низку електронних пристроїв, які суд визнав такими, що порушують європейський патент Apple. У жовтні 2011 р. Samsung подав позов у Франції і в Італії про порушення прав Apple на iPhone 4S, який охороняється патентом Samsung на території Франції і Італії. У квітні 2013 р. Федеральний патентний суд Німеччини в рамках цього спору визнав даний патент Samsung недійсним. Отож, останнім часом успіх патентних спорів у ЄС зводиться до пошуку найбільш “зручного” суду (forum shopping), що є деякою лазівкою у конкурентній боротьбі підприємств.

Отже, можна дійти висновку, що нині в ЄС існує така система розгляду патентно-правових спорів, за якою спори, що стосуються одного і того ж європейського патенту за позовом про його анулювання і позовом про порушення патентних прав можуть розглядатися паралельно в різних державах — членах ЄС відповідно до різних юрисдикцій. Крім того, ЄПВ має можливість анулювати цей європейський патент в адміністративному порядку.

Щоб ці недоліки не могли негативно впливати на прозорість і функціонування спільного ринку ЄС, його конкурентоспроможність, необхідно було здійснити реформування європейської патентної системи, а саме — ввести єдиний патент ЄС і створити єдиний патентний суд ЄС. Наразі необхідний пакет документів (“патентний пакет”), покликаний здійснити найбільш істотні зміни в правовому регулюванні охорони та захисту винаходів у ЄС за останні 40 років, було розроблено і прийнято.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми охорони та захисту інтелектуальної власності в ЄС, діяльності патентних судів досліджували у свої наукових працях зарубіжні

вчені: Дж. Піла, Д. Рунге, Х. Ульріх, А.І. Абдулін, В.І. Єременко та вітчизняні: Г.О. Андрошук, М. К. Галянтич, А.І. Данилюк, І.І. Дахно, А.С. Довгерт, Р.Є. Еннан, В.О. Жаров, А.Г. Жарінова, І.Ю. Єгоров, Ю.М. Капіца, О.П. Орлюк, В.О. Потєхіна, М.Ю. Потоцький, Л.І. Работягова, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, Л.І. Федулова та ін.

Але питання визначення ролі і місця Єдиного патентного суду (далі — ЄПС) в патентній системі ЄС, організації його діяльності та функціонування вивчені недостатньо.

Метою статті є визначення ролі і місця ЄПС у патентній системі ЄС, аналіз організаційних та економіко-правових аспектів створення та функціонування спеціалізованого патентного суду з виключною юрисдикцією для судових процесів, пов'язаних з європейськими і єдиними патентами ЄС.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Угода про Єдиний патентний суд (Agreement on a Unified Patent Court) — третя і фінальна складова “патентного пакету”, була підписана 19 лютого 2013 р. державами — членами ЄС за винятком Хорватії, Польщі та Іспанії [2]. Отже, разом із розробленими і схваленими двома іншими складовими “патентного пакету” — Регламенту ЄС № 1257/2012 про поширення співробітництва у сфері створення єдиної системи патентної охорони і Регламенту ЄС № 1260/2012 про поширення співробітництва у сфері створення єдиної системи патентної охорони щодо відповідних положень про переклад — було зроблено важливий крок на шляху до створення єдиної патентної системи ЄС.

Новий європейський “патентний пакет” привнесе дві головні зміни:

1. Можливість звертатися до ЄПВ для отримання єдиного патенту ЄС, який буде діяти в усіх країнах — членах ЄС як єдиний охоронний документ на підставі Регламенту ЄС № 1257/2012 з унітарною дією без необхідності його визнання у кожній країні. При цьому єдиний патент ЄС буде співіснувати з національними патентами і європейським патентом.

2. Наявність Єдиного патентного суду (Unified Patent Court (UPC)) (далі — ЄПС), наділеного виключною юрисдикцією щодо розгляду всіх справ про порушення і визнання недійсними (анулювання) європейських і єдиних патентів ЄС, а також справ про порушення і дійсність свідоцтва додаткової охорони, що видаються на підставі Регламенту ЄС № 469/2009 щодо медичних продуктів або Регламенту ЄС № 1610/96 щодо фітофармацевтичних продуктів (далі — СДО).

Створення ЄПС дасть можливість: усунути паралельні судові розгляди в різних державах

— членах ЄС; узгодити матеріальне патентне право щодо обсягу та обмежень набутих патентних прав, а також засобів правового захисту в разі їх порушення; підвищити юридичну визначеність для використання патентів за допомогою узгодженого прецедентного права в сфері порушення і встановлення дійсності патентів; забезпечити більш прості, швидкі й ефективні судові процедури та зменшення витрат на вирішення патентних спорів.

Розглянемо зміст Угоди більш докладно. Угода містить преамбулу, 89 статей, які поділено на п'ять частин: Частина I “Загальні і інституціональні положення” (ст. 1–35); Частина II “Фінансові положення” (ст. 36–39); Частина III “Організаційні та процедурні положення” (ст. 40–82); Частина IV “Перехідні положення” (ст. 83); Частина V “Заключні положення” (ст. 84). Крім того, Угода має два додатки: Додаток I “Статут ЄПС” і Додаток II “Розподіл справ у межах центрального відділення”.

У Статуті ЄПС викладено деталі структурної побудови та особливості функціонування ЄПС. Статут може бути змінений за рішенням Адміністративного комітету за пропозицією самого ЄПС або однієї з договірних держав після консультації із судом.

Деякі частини Угоди мають окремі глави. Так, Частина I містить сім глав: Глава 1 “Загальні положення” (ст. 15); Глава II “Інституційні положення” (ст. 6–14); Глава III Судді Суду (ст. 15–19); Глава IV “Примат законодавства ЄС, відповідальність та відповідальність держав-членів” (ст. 20–23); Глава V “Джерела права та матеріальне право” (ст. 24–30); Глава VI “Міжнародна юрисдикція та компетенція” (ст. 31–34); Глава VII “Патентне посередництво та арбітраж” (ст. 35).

У Частині II Угоди (ст. 36–39) наводяться положення, що регламентують питання фінансування діяльності ЄПС, зокрема його різних центрів. У Частині III Угоди (ст. 40–82) регламентуються організаційні та процедурні положення, які визначають офіційну діяльність ЄПС.

Сфера дії цієї Угоди визначена так. Угода застосовується: до будь-якого єдиного європейського патенту; СДО, яке видане для продукту, що охороняється патентом; будь-якого європейського патенту, який не припинив свою дію на дату набрання чинності цією Угодою або який був виданий після цієї дати; будь-якої заявки на європейський патент, що перебуває на розгляді на дату набрання чинності цією Угодою або яка була подана після цієї дати. Рішення ЄПС будуть діяти на території тих договірних держав-членів, які ратифікували Угоду, проте ЄПС не матиме ніяких повноважень щодо національних патентів.

Джерелами права, якими має керуватися ЄПС, є: право ЄС, включаючи Регламент ЄС № 1257/2012 та Регламент ЄС № 1260/2012; ця Угода; ЄПК; інші міжнародні договори в сфері патентного права, які є обов'язковими для усіх договірних держав; національне право (ст. 24 Угоди). ЄПС як будь-який національний суд співпрацює з Європейським судом справедливості (СЈЕУ) для забезпечення правильного застосування права ЄС та його єдиного розуміння. При цьому рішення СЈЕУ є обов'язковими для ЄПС.

До виключної компетенції ЄПС (ст. 32 Угоди) належать такі справи:

а) позови про порушення патентів або про загрозу такого порушення, а також про порушення СДО;

б) позови про підтвердження непорушення патентів і СДО;

с) позови, спрямовані на отримання попередніх запобіжних заходів і заборони подальшого порушення;

д) позови про анулювання патентів і СДО;

е) зустрічні позови про анулювання патентів і СДО;

ф) позови про відшкодування збитків або про компенсацію, обумовлені дією тимчасової охорони, що надається опублікованій заявці на єдиний європейський патент;

г) позови щодо використання винаходу до видачі патенту або права, заснованого на попередньому використанні винаходу;

h) позови про компенсацію за ліцензії, які видаються на підставі ст. 8 Регламенту ЄС № 1257/2012 (ліцензії по праву);

і) позови щодо рішень, прийнятих ЄПВ при здійсненні завдань, зазначених у ст. 9 Регламенту ЄС № 1257/2012. Ст. 9 регламентує адміністративні правила ЄПВ щодо процедури отримання єдиного європейського патенту, його реєстрації, перекладу, публікації, сплати відповідних мит.

Зазначимо, що в тексті Угоди визначення "патент" застосовується для європейського патенту та/або єдиного європейського патенту.

Матеріальні норми патентного права містяться у ст. 26–30 Угоди і повинні застосовуватись ЄПС при розгляді вищенаведених справ. Так, відповідно до ст. 25 Угоди забороняється пряме використання запатентованого винаходу. Патент надає його володільцю право заборонити третім особам без його згоди: а) виготовляти, пропонувати, вводити в обіг або застосовувати продукт, який є предметом патенту, або ввозити, або зберігати в зазначених цілях цей продукт; б) застосовувати спосіб, який є предметом патенту, або в разі, коли третя особа знає, що застосування способу забороняється без згоди патентоволодільця, пропонувати його

застосування на територіях договірних держав, у яких патент має дію; с) пропонувати, вводити в обіг, застосовувати або ввозити, або зберігати в зазначених цілях продукт, безпосередньо отриманий способом, який є предметом патенту.

Стаття 26 Угоди містить заборону непрямого використання запатентованого винаходу. Насамперед це стосується постачання запасних частин до виробів. Відповідно до п. 1 цієї статті патент надає його володільцю право заборонити третім особам без його згоди постачати або пропонувати до постачання на територіях договірних держав, у яких патент є чинним, іншим особам, крім тих, які мають право на використання запатентованого винаходу, засоби щодо істотних елементів цього винаходу для його здійснення, якщо третя особа знає або, очевидно з обставин, повинна знати, що зазначені засоби можуть бути придатні або призначені для здійснення цього винаходу. При цьому п. 2 має наступне, дуже важливе застереження: "п. 1 не застосовується, якщо засоби є продуктами, широко присутніми в торговельному обігу".

Статті 27–28 Угоди містять положення, що обмежують права патентоволодільців, зокрема, це право, засноване на попередньому користуванні, і право особистого володіння. Так, будь-яка особа, яка в разі видачі національного патенту на винахід мала би в одній із договірних держав право, засноване на попередньому користуванні цим винаходом, або право особистого володіння цим винаходом, користується у цій державі тими ж правами щодо єдиного європейського патенту на цей винахід.

В Угоді регламентується міжнародний (регіональний) режим вичерпання прав, що надаються європейським патентом (ст. 29). Права, що надаються європейським патентом, не поширюються на дії, що стосуються продукту, охопленого цим патентом, після того, як цей продукт був розміщений на ринку в ЄС володільцем патенту або з його згоди.

Структура суду. ЄПС складається з Суду першої інстанції, Апеляційного суду і Реєстру, який повинен включати записи про всі справи, що розглядаються Судом. Необхідно відзначити такий важливий аспект створення ЄПС — його децентралізовану систему побудови, яка складається з інстанцій, розташованих у різних державах — членах ЄС.

Суд першої інстанції також заснований на децентралізованій системі та включає центральне відділення, а також місцеві та регіональні. Так, Центральне відділення розташоване в Парижі, а його підрозділи — в Лондоні та Мюнхені. При цьому справи, передані на розгляд до центрального відділення, розподіляються серед

підрозділів відповідно до розділів Міжнародної патентної класифікації за наступною схемою.

Згідно з Додатком II у Парижі будуть розглядатися справи, що стосуються Розділу В “Виконування операцій, транспортування”, Розділу D “Текстиль, папір”, Розділу E “Будівництво, гірнична справа”, Розділу G “Фізика”, Розділу H “Електрика”, у Лондоні — Розділу A “Задоволення життєвих потреб людини”, Розділу C “Хімія, металургія”; у Мюнхені — Розділу F “Машинобудування, освітлювання, опалювання, зброя, підривні роботи”. Якщо в країні щорічно розглядається не менш 100 патентних спорів, вона може просити про відкриття свого місцевого відділення. Регіональне відділення може бути організованим для двох і більше країн.

У місцевих або регіональних відділеннях справи про порушення патенту будуть розглядатися за місцем вчинення порушення або проживання відповідача. Якщо відповідач не знаходиться в жодній державі-члені, позов може бути поданий до суду за місцем скоєння порушення або в центральне відділення. Якщо справу порушено в одному з відділень, то сама сторона не може порушувати справу за тим самим патентом в іншому відділенні.

Місцеві та регіональні відділення будуть також розглядати зустрічні позови про анулювання патентів, хоча їм надано право розділяти слухання і відправляти зустрічні позови до центрального відділення. Роздільний розгляд справ про порушення і дійсність патенту відбуватиметься з частотою, звичною для судів конкретної країни. Наприклад, це звичайна процедура в Німеччині, але чужорідна для Великої Британії.

Центральне відділення розглядає справи, відповідачем у яких є представник держави, що не входить до ЄС. Крім того, до центрального відділення можуть подаватися позови про підтвердження непорушення патентів або СДО, позови про анулювання патентів і СДО, якщо до цього вони не подавалися у місцеве або регіональне відділення. Якщо в центральному відділенні перебуває на розгляді справа про анулювання патенту, позов про порушення може бути поданий до будь-якого відділення. Але його розгляд призупиняється в очікуванні рішення по справі про анулювання [3].

Критики нової системи стурбовані тим, що локальні і регіональні відділення суду будуть конкурувати між собою і тому намагатимуться стати якомога більш привабливими для патентоволодільців. Це призведе до вибору “зручного суду” — практики, що трапляється у США, де деякі суди створюють собі репутацію, приймаючи сторону патентоволодільця, і завдяки цьому стають популярними [4].

Судді. Статус суддів ЄПС визначено в розділі III ч. I Угоди (ст. 15-19). Так, у ЄПС працюватимуть судді, які мають юридичну освіту і судді, які мають технічну освіту. Судді, які мають юридичну освіту, повинні мати кваліфікацію, необхідну для призначення на суддівську посаду в будь-якій договірній державі та мати досвід у вирішенні патентних спорів. До суддів, які мають технічну освіту, висувають такі вимоги: університетський диплом у будь-якій технічній галузі; високий фаховий рівень у цій галузі; достатні знання у галузі цивільного та цивільно-процесуального права для вирішення патентних спорів.

Але існує деяка невизначеність щодо професійного рівня суддів у зв'язку з тим, що різні країни мають різні кваліфікаційні критерії до суддів. Наприклад, щодо обсягу необхідних технічних і юридичних знань [5].

Слід зазначити, що участь технічних експертів у патентних спорах передбачено в Австрії, Швеції, Данії, палаті скарг ЄПВ. Загалом технічні експерти беруть участь у розгляді понад двох третин позовів. У Німеччині інститут технічних експертів був створений наприкінці 50-х років і відтоді добре себе зарекомендував. Наявність технічних експертів, які працюють на постійній основі в Федеральному патентному суді, дає змогу звертатися до них протягом усього процесу. До того ж, експерт бере участь у прийнятті не тільки основного, а й деяких супутніх рішень (наприклад, щодо витрат), а також разом із іншими членами суду несе відповідальність за постанову, винесену за позовом [6].

Розподіл суддів по відділеннях Суду першої інстанції має забезпечувати однаковий рівень розгляду. У зв'язку з цим в Угоду про єдиний патентний суд включено положення про навчання суддів. Оскільки досвід суддів із різних країн значно різниться, незрозуміло, як, принаймні на перших порах, забезпечити однаковий рівень якості роботи всіх судів.

Процедура призначення на суддівські посади в ЄПС є такою. Консультативний комітет складає список найбільш кваліфікованих суддів відповідно до вимог Статуту. На основі цього списку Адміністративний комітет за спільною згодою призначає на посади суддів ЄПС. Судді, які працюють у ЄПС на постійній основі, не можуть займатися ніякою професійною діяльністю, оплачуваною або без оплати, якщо тільки для цього не зроблено виняток Адміністративним комітетом. Водночас здійснення повноважень судді ЄПС не виключає відправлення інших судових функцій на національному рівні.

Здійснення повноважень судді з технічною освітою, який не працює в ЄПС на постійній основі, не виключає відправлення їм інших

функцій за умови відсутності конфлікту інтересів. У разі конфлікту інтересів, правила врегулювання якого закріплені в Статуті, цей суддя не може брати участь у процесі.

Відповідно до положень Статуту з метою підвищення компетенції суддів у сфері патентних спорів і забезпечення широкого географічного поширення спеціальних знань засновується Центр підготовки суддів, інфраструктура якого розташована в Будапешті (Угорщина). До завдань Центру, зокрема, входить: організація стажувань у національних патентних судах або відділеннях Суду першої інстанції, що розглядають значну кількість справ у сфері патентних спорів; поліпшення лінгвістичних навичок; поширення знань і досвіду в галузі цивільного судочинства для суддів, які мають технічну освіту; підготовка кандидатів для здійснення повноважень судді.

Згідно зі ст. 35 Угоди створено Центр посередництва і арбітражу в сфері патентів з представництвом у Любляні (Словенія) і Лісабоні (Португалія). Цей Центр надає послуги з посередництва і арбітражу щодо патентних спорів, які підпадають під дію цієї Угоди. Але ніякий патент не може бути анульований або обмежений в обсязі прав у рамках провадження посередництва або арбітражу [7].

Склад суду. У ст. 8 Угоди визначено склад палат Суду першої інстанції. Ці палати формуються на багатонаціональній основі. За загальним правилом вони засідають у складі трьох суддів. Наприклад, палати центрального відділення — у складі двох суддів, які мають юридичну освіту, і водночас є громадянами різних договірних держав, і одного судді, який має вищу технічну освіту.

Місцеве відділення, що протягом трьох років поспіль розглядає не менше 50 патентних справ на рік, буде складатися з двох суддів, які є громадянами країни, де знаходиться місцеве відділення, і одного судді, який не є громадянином цієї країни, але входить до суддівського місцевого відділення, що розглядає менше справ, матиме одного національного суддю і двох суддів з суддівського корпусу. Головами палат Суду першої інстанції призначають суддів, які мають юридичну освіту.

Регіональні відділення будуть складатися з двох суддів країн, що входять у регіон, і одного судді з суддівського корпусу. Центральне відділення буде представлено двома суддями — громадянами різних держав-членів і одним суддею з технічної кваліфікацією із суддівського корпусу. Сторони мають право вимагати додаткової участі судді, який має технічні знання у відповідній галузі.

Апеляційний суд відповідно до ст. 9 Угоди розташовується в Люксембурзі. Цей суд також

формується на багатонаціональній основі. Його палати складаються з трьох членів, які мають юридичну освіту і які є громадянами різних договірних держав, і двома суддями, які мають технічну освіту. Головами палат Апеляційного суду призначаються судді, які мають юридичну освіту.

Мова процесів. Мовою процесу, що розглядається у місцевому чи регіональному відділенні суду, буде офіційна мова або одна з офіційних мов відповідних країн, які є місцем знаходження суду. Це може бути також одна з офіційних мов ЄПВ або мова країни, що видала патент (за згодою між сторонами і суддями). У центральному відділенні справа буде слухатися на мові патенту. В Апеляційному суді буде обиратися мова, на котрій справа слухалася у першій інстанції, або мова патенту. Сторони також можуть обрати іншу офіційну мову [8].

Фінансова діяльність. У ст. 36–39 Частині II Угоди викладено положення, що регламентують фінансову діяльність ЄПС, зокрема його різних центрів. Бюджет ЄПС формується із власних фінансових надходжень суду і за потребою протягом перехідного семирічного періоду від дати вступу в силу цієї Угоди — за рахунок внесків договірних держав. Власні фінансові надходження ЄПС включають процесуальні витрати, розмір яких встановлюється Адміністративним комітетом, та інші надходження. Якщо ЄПС буде не в змозі збалансувати бюджет за рахунок власних ресурсів, договірні держави зобов'язуються перераховувати в його бюджет спеціальні фінансові внески.

Поточні витрати ЄПС покриваються за рахунок його бюджету відповідно до положень Статуту. Однак на дату набрання чинності цієї Угоди договірні держави повинні перерахувати початкові фінансові внески, необхідні для створення ЄПС. Крім того, договірні держави, котрі заснували місцеві або регіональні відділення ЄПС, беруть витрати на створення інфраструктури цих судів. Договірні держави, на території яких розташовані центральне відділення, його підрозділи або Апеляційний суд, також матимуть згадані вище витрати.

Організаційні та процедурні положення. У Частині III Угоди (ст. 40–82) передбачено організаційні та процедурні положення, що визначають офіційну діяльність ЄПС. Так, для ефективної діяльності ЄПС у його складі передбачено створення Адміністративного комітету, Комітету з питань бюджету та Консультативного комітету. При цьому Адміністративний комітет і Комітет з питань бюджету займаються організаційним забезпеченням діяльності ЄПС і його структурних підрозділів, а діяльність Консультативного комітету спрямована безпосередньо на здійснення правосуддя.

Процесуальна частина Угоди поєднує принципи континентально-європейського і загального права. Так, передбачено наступні судові інструменти: представлення документів; дослідження обставин справи; проведення експериментів; обмежений перехресний допит; судові накази; врахування думки експертів та ін. Правила процедури приймаються Адміністративним комітетом на основі широких консультацій усіх зацікавлених сторін. Вони можуть бути змінені Адміністративним комітетом за пропозицією ЄПС після отримання висновку Комісії ЄС про відповідність їх змін праву ЄС. У офіційній діяльності ЄПС повинні широко застосовуватися електронні форми взаємодії, зокрема при подачі відгуків сторін, повідомленні доказів, а також відеоконференції.

Угода вступить у силу в перший день четвертого місяця після її ратифікації 13 країнами, які її підписали, включаючи Велику Британію, Німеччину і Францію. Натепер її ратифікували 16 країн з 25 країн — членів ЄС.

Велика Британія ратифікувала Угоду 26 квітня 2018 р., незважаючи на плани країни покинути ЄС. Це було розцінено як несподіваний крок. Але члени Асоціації правників інтелектуальної власності вважають, що Великій Британії не було абсолютно заборонено брати участь у цій Угоді навіть за межами ЄС. Остаточне вирішення цього питання залежить від того, чи готовий CJEU допустити таку ситуацію. Щодо Німеччини, то ратифікація Угоди відкладена, бо Конституційний суд Німеччини попросив федерального президента не підписувати необхідне законодавство, яке вже схвалене парламентом. Це пов'язано з поданням позову до Конституційного суду про порушення Федеральної конституції Німеччини, який суд вважає обґрунтованим [9].

Судові витрати і збори. Як і під час будь-якого іншого судового розгляду, розгляд спору ЄПС тягне судові витрати для його сторін. Розмір зборів щорічно визначається адміністративними органами ЄПС. Угода про ЄПС встановлює докладні принципи стягування зборів. Вони будуть являти собою фіксований збір у поєднанні з комісією від ціни позову. При цьому адміністративні органи повинні прагнути, щоб судові збори не стали обмеженням доступу до правосуддя малих і середніх підприємств, некомерційних організацій, фізичних осіб, університетів, наукових організацій. Фіксована плата за подачу в ЄПС позовних заяв становить 11 тис. євро. Збір доповнюється комісією, що розраховується від ціни позову, і становить від 2,5 тис. євро при ціні позову до 500 тис. євро і до 325 тис. євро при ціні позову понад 50 млн. євро. Фіксована плата за подання позову про

відкликання патенту — 20 тис. євро, для зустрічного позову про відкликання — 11 тис. євро. У більшості випадків величина збору при апеляції винесеного рішення становить 11 тис. євро, не рахуючи комісії від ціни позову.

Збори і комісії формують бюджет ЄПС і не враховують інших витрат сторін, пов'язаних із розглядом патентного спору. До них слід додати власні витрати сторін та гонорари юристів і експертів, які зростають прямо пропорційно до складності розгляду. Сторони можуть бути представлені в ЄПС адвокатами, які мають право виступати в суді країни — члена ЄС, або європейськими патентними повіреними, які мають відповідну кваліфікацію. Ще однією статтею витрат стане відшкодування стороною, що програла, витрат сторони, на чю користь винесено рішення. Граничний розмір відшкодування розраховується від ціни позову. У разі, якщо сума пред'явлених вимог не перевищила 250 тис. євро, верхня межа відшкодування для сторони, що програла, становитиме 38 тис. євро. Максимальна сума відшкодування обмежена сумою у два млн. євро при ціні позову понад 50 млн. євро. Верхня межа виплачуваного відшкодування може бути додатково знижена ЄПС, якщо виплата відшкодування загрожує стороні, що програла, банкрутством.

Економічний фактор є ключовим питанням існування системи Європейського патенту унітарної дії (ЄПУД) загалом. Після початку дії Угоди правовласники збережуть можливість вибрати як спосіб охорони винаходу національний патент, Європейський патент або ЄПУД. Вибір буде визначено тим, який спосіб захисту порушених прав виявиться дешевшим і ефективним. З одного боку, ЄПУД надає значні переваги перед Європейським патентом, оскільки почне одночасно діяти у всіх країнах — членах ЄС, що ратифікували Угоду. Це істотно збільшує його економічне значення. З іншого боку, анулювання такого патенту в рамках єдиного розгляду в ЄПС означатиме негайне припинення його дії на території всіх країн — членів ЄС, які ратифікували Угоду на момент реєстрації патенту. Сторона, що програла, збереже можливість оскаржити рішення першої інстанції ЄПС, але це не тотожне можливості зберегти патент в іншій країні та юрисдикції іншого суду.

Існуючі ризики. В результаті єдиної думки у ділових колах про переваги інструментарію ЄПУД немає. Є ті, хто ратує за зниження вартості та скорочення часу, пов'язаних з оформленням патентної охорони (автомобільна промисловість). Але є також і ті, кого турбує відсутність можливості паралельно оскаржувати патенти в різних юрисдикціях (фармацевтична промисловість). Незрозуміла і взаємодія ЄПС із

Судом справедливості ЄС щодо унітарного патенту. Залишається ще багато критиків певних положень Угоди про унітарний патент. Серед них — низка великих компаній, які побоюються, що введення унітарного патенту активізує діяльність патентних тролів, противників патентування комп'ютерних програм, посилить нападки на фармацевтичні патенти-блокбастери [10].

На відміну від США справи в ЄПС не розглядатимуться присяжними, що теоретично має знизити ймовірність винесення помилкових вердиктів і присудження астрономічних збитків. Важко стверджувати, що такого захисту буде достатньо, щоб відвести від практикуючих підприємств небажані контакти з патентними троями. Адже можливість домогтися загальноєвропейської судової заборони настільки приваблива, що може переважити для тролів усі ризики. Слід врахувати: якщо територія США добре освоєна троями, то Європа в цьому відношенні незаймана. У США останніми роками патентні тролі подавали 56% від усіх патентних позовів. Для порівняння ситуації у США з ситуацією в Європі немає достатніх даних, але відомо, що в Англії і Уельсі в 6% патентних суперечок однією зі сторін були патентні тролі. Більшість цих справ велася саме проти тролів, причому позивачі вимагали анулювання патентів. Отже, в умовах нової судової системи ЄС європейським компаніям, що реально використовують патенти, може бути завдано значної шкоди, зокрема патентними троями з Америки і з Азії. Нове європейське законодавство накликає на свої власні компанії атаки іноземних компаній [11].

ВИСНОВКИ

Формування наднаціональної єдиної патентної системи в рамках ЄС, що триває вже понад 40 років, наближається до завершення. Передбачається, що створення інституту єдиного європейського патенту істотно зменшить витрати з реєстрації винаходів. Це дасть можливість значно підвищити конкурентоспроможність європейських компаній на міжнародній арені. 19 лютого 2013 р. більшість країн ЄС підписали Угоду про Єдиний патентний суд (UPC). Це важливий крок до створення єдиної патентної системи ЄС, яка здійснить істотні зміни в патентному ландшафті Європи. Підписання угоди наблизило до єдиного європейського патенту, який, як очікується, повинен приносити європейській скарбниці заощаджень на рівні 150–290 млн щороку.

Нові правила будуть діяти для заявників з 25 європейських країн (крім Італії та Іспанії, які зможуть приєднатися до них у будь-який мо-

мент). Вартість єдиного патенту буде на 80% дешевшою за американський і японський аналог, а саме — 4725 євро. Сьогодні в існуючому режимі середня вартість патенту дорівнює 36000 євро [12].

Найбільші пільги на реєстрацію винаходів отримають європейські підприємства малого і середнього бізнесу (що дасть можливість значно підвищити їх конкурентоздатність на міжнародній арені), а також некомерційні організації, наукові інститути і бюджетні дослідницькі організації. Їм будуть повністю компенсовані витрати на переклад патентної заявки, а також скорочено мито на продовження патенту.

Європейський патентний суд зможе повноправно розглядати спори, що стосуються як майбутніх єдиних патентів, так і поточних “класичних” європейських патентів. Це буде єдиний спеціальний патентний суд із місцевою та регіональною присутністю на території ЄС. Замість паралельного судового процесу в національних судах, сторони зможуть отримати швидке рішення для всіх європейських країн, де мав силу патент, що є предметом судового спору.

Підсумовуючи, варто зазначити, що в Україні також обрано шлях зі створення спеціалізованого суду в сфері інтелектуальної власності. Згідно з Указом Президента від 29.09.2017 р. в Україні створено Вищий суд з питань інтелектуальної власності, а 30.09.2017 р. Вища кваліфікаційна комісія суддів України оголосила конкурс на зайняття в ньому 21 вакантної посади. Цей суд розглядатиме усі справи з питань інтелектуальної власності у порядку, встановленому новим Господарським процесуальним кодексом (ГПК) України. Вважається, що існування такого спеціалізованого суду дасть можливість підвищити якість розгляду справ, напрацювати єдину судову практику, а також значно скоротити час розгляду справ. Те, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності створюють саме зараз, пов'язано насамперед з адаптацією до європейських стандартів. Адже приблизно п'ята частина Угоди про Асоціацію з ЄС стосується уніфікації законодавства України та ЄС щодо інтелектуальної власності. Але вже зараз видно низку проблем нового суду. За статистичними даними у провадженні судів першої інстанції минулого року перебувало понад 1200 справ у сфері інтелектуальної власності, які необхідно розглядати за правилами господарського та цивільного судочинства. Хоча кількісний склад нового суду збільшено з 21 до 30 суддів (9 з яких працюватимуть в апеляційній палаті), виникають побоювання щодо забезпечення ним своєчасного та кваліфікованого розгляду та перегляду справ. Є сумнів щодо професійності

майбутніх суддів. Суд повинен об'єднати осіб, які мають як досвід роботи в цій сфері, так і відповідну спеціальну освіту (спеціальні знання). Проте законодавець чомусь вирішив, що у Вищому спеціалізованому суді здатні працювати особи, які можуть не мати ані першого, ані другого. Це стосується насамперед суддів, до яких є лише вимога щодо трирічного стажу на посаді судді. При цьому, чи буде такий стаж у сфері інтелектуальної власності, чи з розгляду інших спорів, жодного значення не має. Непередбачено спеціаліста (радника), який володіє спеціальними знаннями з практики застосування законодавства у сфері інтелектуальної власності. За новою редакцією ГПК участь у процесі спеціаліста обмежується лише допомогою суду в застосуванні технічних засобів. У зв'язку із цим, на думку фахівців, є доцільним введення такого спеціаліста, який міг би залучатись судом для допомоги при встановленні фактичних обставин справи, наданні усних консультацій чи роз'яснень [12].

Сьогодні формування і початок роботи Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності містить чимало невирішених питань як процесуального, так і організаційного характеру, що поглиблює і без того складне завдання функціонування такої важливої ланки у судовій системі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Enhancing the patent system in Europe // Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. COM (2007) 165 final. Brussels, 3.4.2007 [electronic resource]. — Access: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2007/EN/1-2007-165-EN-F1-1>.
2. Agreement on a Unified Patent Court // Official Journal of the European Union (C 175, 20.6.2013). — P. 1–40.
3. An Enhanced European Patent System. The Select Committee, the Preparatory Committee [electronic resource]. — Access: <https://www.unified-patent-court.org/sites/default/files/enhanced-european-patent-system.pdf>.
4. Knight D. Signature moment / D. Knight, B. Martin // Intellectual Property Magazine. — 2013. — № 4. — P. 44–46.
5. Unified Patent Court. Recruitment of judges Qualifications required 1 for and age limit of appointment to judicial offices in the Contracting Member States. [electronic resource]. — Access: <https://www.unified-patent-court.org/.../upc-national-eligibili...>
6. Sedemud-Nreiber A. Strukturen einer europäischen Patentgerichtsbarkeit // Mitt. — 1999. — № 4. — P. 121–126.
7. Unitary patent and unified patent court: state of play / Stefan Luginbuehl. — Munich: EPO. — 24 p. [electronic resource]. — Access: [https://e-courses.epo.org/pluginfile.php/1323/mod_resource/content/5/](https://e-courses.epo.org/pluginfile.php/1323/mod_resource/content/5/Unitary%20Patent%20and%20Unified%20Patent%20Court%2026feb16.pdf)

Unitary%20Patent%20and%20Unified%20Patent%20Court%2026feb16.pdf.

8. Унифицированный патентный суд ЕС и система унитарной патентной защиты [электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://zakoniporjadok.my1.ru/publ/4-1-0-1655>.
9. Status of Unified Patent Court Project. 19 December 2018 [electronic resource]. — Access: <https://www.unified-patent-court.org/news/status-unified-patent-court-project-19-december-2018>.
10. Barraclough E. How the new unitary patent will work // MIP. — 2013. — № 226.
11. Price R. Open for business // Intellectual Property Magazine. — 2013. — June. — P. 27–28.
12. Андрощук Г.О. Роль експертів і консультантів у спеціалізованих судах з інтелектуальної власності // Інтелектуальна власність в Україні. — 2018. — № 1. — С. 22–32.

REFERENCES

1. Enhancing the patent system in Europe. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. COM (2007) 165 final. Brussels, 3.4.2007. Retrieved from: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2007/EN/1-2007-165-EN-F1-1>.
2. Agreement on a Unified Patent Court. Official Journal of the European Union, (C 175, 20.6.2013), pp. 1–40.
3. An Enhanced European Patent System. The Select Committee, the Preparatory Committee. Retrieved from: <https://www.unified-patent-court.org/sites/default/files/enhanced-european-patent-system.pdf>.
4. Knight, D., Martin, B. (2013). Signature moment. *Intellectual Property Magazine*, 4, 44–46.
5. Unified Patent Court. Recruitment of judges Qualifications required 1 for and age of appointment to judicial offices in Contracting States. Retrieved from: <https://www.unified-patent-court.org/.../upc-national-eligibili...> <https://doi.org/10.4337/9781784714741.00009>
6. Sedmud-Nreiber, A. (1999). Strukturen einer europäischen Patentgerichtsbarkeit. *Mitt.*, 4. 121–126.
7. Luginbuehl, Stefan. Unitary patent and unified patent court: state of play. Munich: EPO, pp. 24. Retrieved from: https://e-courses.epo.org/pluginfile.php/1323/mod_resource/content/5/Unitary%20Patent%20and%20Unified%20Patent%20Court%2026feb16.pdf.
8. The Unified Patent Court of the EU and the unitary patent protection system. Retrieved from: <http://zakoniporjadok.my1.ru/publ/4-1-0-1655>.
9. Status of the Unified Patent Court Project, 19 December 2018. Retrieved from: <https://www.unified-patent-court.org/news/status-unified-patent-court-project-19-december-2018>.
10. Barraclough, E. (2013). How will the new unitary patent work. *MIP*, 226.
11. Price, R. (2013). Open for business. *Intellectual Property Magazine*, June, 27–28.
12. Androshchuk, H.O. (2018). Rol ekspertiv i konsultantiv u spetsializovanykh sudakh z intelektualnoi vlasnosti [The role of experts and consultants in specialized courts on intellectual property]. *Intelektualna vlasnist v Ukraini* [Intellectual Property in Ukraine], 1, 22–32. <https://doi.org/10.4337/9781784714741.00009>

H.O. Androshchuk, PhD in Economics, Associate Professor

L.I. Rabotiahova, Leading Researcher

UNIFIED PATENT COURT OF THE EU: ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC-LEGAL BASIS OF FUNCTIONING

Abstract. *The EU's system of patent law disputes resolution provides that disputes concerning the same European patent may be considered in parallel in different EU member states. To prevent such shortcomings from adversely affecting the transparency and functioning of the market, it was decided to establish a unified patent of the EU and to establish the Unified Patent Court of the EU. The required package of documents ("patent package") is intended to make the most valuable changes in the legal regulation of the protection and defence of inventions in the EU over the past 40 years. The article considers the role and place of the Unified Patent Court (UPC) in the EU patent system. The organizational and economic-legal aspects of the creation and operation of a specialized patent court with exclusive jurisdiction for court proceedings related to European and unified EU patents; structure of the court; panel of judges; language of proceedings; financial activities; organizational and procedural provisions; litigation costs and fees are analyzed. It is emphasized that the economic factor is the key issue of the effective existence of the EU patent system. The experience of the Unified Patent Court creation will be interesting for Ukraine, which has chosen the path to create a specialized court in the field of intellectual property, because approximately one fifth of the Association Agreement with the EU concerns the unification of the legislation of Ukraine and the EU legislation in the field of intellectual property.*

Keywords: *European patent, EU unitary patent, Unified Patent Court, economic factor, EU patent system, patent disputes, court costs and fees.*

Г.А. Андрощук, канд. экон. наук, доцент

Л.И. Работягова, ведущий н.с.

ЕДИНЫЙ ПАТЕНТНЫЙ СУД ЕС: ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ И ЭКОНОМИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ

Резюме. *Существующая в ЕС система рассмотрения патентно-правовых споров предусматривает, что споры, касающиеся одного и того же европейского патента, могут рассматриваться параллельно в разных государствах — членах ЕС. Чтобы подобные недостатки не могли негативно влиять на прозрачность и функционирование рынка, принято решение ввести единый патент ЕС и создать Единый патентный суд ЕС. Необходимый пакет документов ("патентный пакет") призван осуществить наиболее существенные изменения в правовом регулировании охраны и защиты изобретений в ЕС за последние 40 лет. В статье рассмотрена роль и место Единого патентного суда (UPC) в патентной системе ЕС. Проанализированы организационные и экономико-правовые аспекты создания и функционирования специализированного патентного суда с исключительной юрисдикцией судебных процессов, связанных с европейскими и едиными патентами ЕС: структура суда; состав судей; язык процессов; финансовая деятельность; организационные и процедурные положения; судебные расходы и издержки. Подчеркивается, что экономический фактор является ключевым в обеспечении эффективного существования патентной системы ЕС. Опыт создания Единого патентного суда будет интересным для Украины, избравшей путь по созданию специализированного суда в сфере интеллектуальной собственности, ведь примерно пятая часть Соглашения об ассоциации с ЕС касается унификации законодательства Украины и ЕС в сфере интеллектуальной собственности.*

Ключевые слова: *европейский патент, единый патент ЕС, единый патентный суд, экономический фактор, патентная система ЕС, патентные споры, судебные расходы и издержки.*

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Андрощук Геннадій Олександрович — канд. экон. наук, доцент, головний науковий співробітник, завлабораторії правового забезпечення розвитку науки і технологій НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, вул. Казимира Малевича, 11, корп. 4, м. Київ, Україна, 03680; +38 (044) 200-08-76; h.androshchuk@ndiiv.org.ua

Работягова Людмила Іванівна — провідний н. с., завсектору патентного права відділу промислової власності НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, вул. Казимира Малевича, 11, корп. 4, м. Київ, Україна, 03680; +38 (044) 200-08-76; rli@ukr.net

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Androshchuk H.O. — PhD in Economics, Associate Professor, Chief Senior Researcher, Head of Laboratory of Legal Support of Science and Technology Research Institute of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine Intellectual Property, 11, Kazymira Malevycha Str., 4 Bldg., Kyiv, Ukraine, 03680; +38 (044) 200-08-76; h.androshchuk@ndiiv.org.ua

Rabotiahova L.I. — Leading Researcher, Head of the Patent Law Branch of the Industrial Property Department Research Institute of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine Intellectual Property, 11, Kazymira Malevycha Str., 4, Bldg., Kyiv, Ukraine, 03680; +38 (044) 200-08-76; rli@ukr.net

ІНФОРМАЦІЯ ОБ АВТОРАХ

Андрощук Г.А. — канд. экон. наук, доцент, главный научный сотрудник, завлаборатории правового обеспечения развития науки и технологий НИИ интеллектуальной собственности НАПрН Украины, ул. Казимира Малевича, 11, корп. 4, г. Киев, Украина, 03680; +38 (044) 200-08-76; h.androshchuk@ndiiv.org.ua

Работягова Л.И. — ведущий н. с., завсектором патентного права отдела промышленной собственности НИИ интеллектуальной собственности НАПрН Украины, ул. Казимира Малевича, 11, корп. 4, г. Киев, Украина, 03680; +38 (044) 200-08-76; rli@ukr.net